

Michał Radecki

***Party Primaries in Comparative Perspective*, red. Giulia Sandri, Antonella Seddone, Fulvio Venturino, Ashgate, Farnham 2015.**

Badania nad demokracją w partiach politycznych cieszą rosnącym zainteresowaniem w literaturze naukowej. Stosunkowo najwcześniej systematycznym badaniom objęto proces wyłaniania kandydatów partii politycznych na stanowiska publiczne (*candidate selection*), choć wydaje się, że obecnie większym zainteresowaniem cieszy się proces wyboru przywódców partii politycznych (*leadership selection*). Praca zbiorowa pt. *Party Primaries in Comparative Perspective* (red. Giulia Sandri, Antonella Seddone i Fulvio Venturino) skupia się na tych dwóch aspektach demokracji wewnątrzpartyjnej, jednak ogranicza się do, coraz częściej występujących, bezpośrednich wyborów, w których mogą brać udział wszyscy uprawnieni członkowie partii.

Recenzowana tom zawiera dziesięć rozdziałów. Otwiera go wstęp, będący szerokim wprowadzeniem do tematyki bezpośrednich wyborów. Redaktorzy omawiają w nim dotychczasowe publikacje i na ich podstawie formują cel, jaki formułują w pracy. Jest nim dalsza pogłębiona analiza przyczyn wprowadzenia prawyborów (w dalszej części recenzji odniosę się kwestii nazewnictwa), ich funkcjonowania i konsekwencji (s. 3, 5). We wstępie redaktorzy zwracają uwagę, że pod względem metodologicznym badania porównawcze dotyczące omawianej tematyki skupiają się na zróżnicowaniach sposobu wyboru na dużej liczbie przypadków (*large-N comparisons*), na pogłębionych studiach porównawczych na małej liczbie przypadków (*small-N comparisons*) bądź na studium przypadku jako metodzie badawczej (s. 2). Redaktorzy przyjęli tę drugą perspektywę badawczą i uzupełnili ją o studium przypadku (s. 13, 14), co jest całkowicie uzasadnione, biorąc pod uwagę wciąż niewielką liczbę publikacji na temat bezpośrednich wyborów przy udziale wszystkich członków partii, co umożliwia poszerzenie stanu wiedzy o ich funkcjonowanie w innych niż dotąd analizowanych państwach. Co równie ważne, problemem w takich badaniach jest zwykle dostęp do wewnątrzpartyjnych danych, nie zawsze upublicznianych przez partie (szczegółowe ordynacje wyborcze, geograficzny rozkład oddanych głosów itd.), stąd skupienie się na mniejszej liczbie państw z jednoczesnym pogłębieniem analiz jest jak najbardziej zasadne. We wstępie do pracy redaktorzy omawiają szczegółowo dobór przypadków do analizy

porównawczej, zwracając przy tym uwagę, że stanowi on zwykle kompromis pomiędzy teoretycznym uzasadnieniem doboru a ograniczeniami wybranego planu badawczego i dostępnością danych (s. 14, 15). Był to również przypadek recenzowanej pracy, w której we wszystkich rozdziałach, w których analizuje się prawyborów w dwóch państwach, dobierano je tak, aby zarówno analizowane państwa, jak i przebieg prawyborów były do siebie jak najbardziej zbliżone. Każdy rozdział w którym podjęto analizę prawyborów w dwóch państwach dodatkowo zawiera omówienie ich podobieństw i różnic. Pod uwagę wzięto następujące pary państw: Hiszpanię i Portugalię, Belgię i Izrael, Japonię i Tajwan, Włochy i Francję, Rumunię i Słowację. Przed analizami tych przypadków znajduje się omówienie prawyborów w państwie, które jest najbardziej z nimi kojarzone, a mianowicie z USA. W ostatnim z rozdziałów dotyczącym analizom prawyborów uwagę poświęcono Islandii. Układ pracy jest przez to bardzo czytelny. W pierwszym rozdziale z badaniami empirycznym czytelnik może zapoznać się z analizą prawyborów w USA, zajmującą zresztą poczesne miejsce w literaturze naukowej. Następne w kolejności są rozdziały dokonujące porównań prawyborów w dwóch państwach. Ostatni rozdział to z kolei studium przypadku. Dobór analizowanych państw pokazuje, że w pracy analizowane są nowe demokracje, jak i te już okrzepłe i skonsolidowane. W pracy wyraźnie wprowadzone pytania badawcze. Odnoszą się one do przyczyn wprowadzenia prawyborów, ich przebiegu (m.in. wysokość frekwencji w głosowaniu, stopień konkurencyjności) i konsekwencji przeprowadzenia (s. 16, 17).

Jeżeli chodzi o wspomnianą wcześniej kwestię nazewnictwa, to w recenzowanej pracy przyjęto, że prawyborów odnoszą się do głosowania wszystkich uprawnionych członków partii w odniesieniu przy wyborze kandydata partii przed wyborami prezydenckimi oraz do tworzenia list wyborczych do parlamentu (i czasami na stanowiska szefa rządu), a także przy wyborze przywódcy partii. W tym ostatnim wypadku pod prawyborów podpada także głosowanie członków partii dotyczące wyboru na stanowisko w organizacji prywatnej, za takie bowiem uchodzą partie polityczne. Takie ujęcie może być jednak krytykowane, gdyż w literaturze prawyborów odnoszą się zwykle tylko do głosowania członków partii nad kandydatami na obieralne stanowiska publiczne i państwowe, w których ostateczną decyzję podejmuje jednak elektorat danego państwa. Warto jednak zaznaczyć, że nie zawsze zwraca się uwagę na ten fakt. I tak część autorów piszących o prawyborach podkreśla jedynie, że dotyczą one rywalizacji odbywającej się między kandydatami tej samej partii, których kulminacją jest głosowanie wszystkich uprawnionych członków danego ugrupowania. Określenie prawyborów nie wydaje się w tym przypadku trafne. Współautorzy rozdziału dotyczącego różnic między wyłanianiem kandydatów partii na stanowiska publiczne, a wyborem partyjnych przywódców (rozd. 2) w opublikowanym później artykule dotyczącym definiowania prawyborów w partiach politycznych przyjmują, że odnoszą się one właśnie do nominacji kandydatów na stanowiska publiczne (Kenig i in. 2015: s. 149-150).

Powyższa uwaga nie zmienia jednak wysokiej oceny pracy pod względem analitycznym. Recenzowany tom nie jest bowiem prostym opisem prawyborów w poszczególnych państwach, a porównawczym badaniem opartym na przyjętych ramach analitycznych, które umożliwia sprawdzanie twierdzeń teoretycznym i w efekcie wyprowadzenie wniosków. Do głównych wniosków pracy należy spostrzeżenie, że przyczyny demokratyzacji nie odnoszą się do jednego czynnika, a są raczej rezultatem splotu czynników występujących zarówno na poziomie systemu politycznego, systemu partyjnego i poziomu wewnątrzpartyjnego. Na pierwszym ze wspomnianych poziomów występują zróżnicowania w poszczególnych państwach; przykładowo w Rumunii i na Słowacji demokratyzacja wiązała się z próbą polepszenia wizerunku przez partie polityczne. Jeżeli chodzi o poziom systemu partyjnego, to istotnym czynnikiem były kryzysy w partiach wywołane słabymi wynikami wyborczymi. Prawybory w takim przypadku umożliwiały wymianę elity partyjnej przy aktywnej roli szeregowych członków partii. Na poziomie wewnątrzpartyjnym szczególnie istotna była chęć osłabienia działaczy średniego szczebla poprzez wzmocnienie pozycji zwykłych członków partii (s. 187, 188).

Podsumowując, jest to bardzo wartościowa publikacja, która z pewnością trafi do badaczy zajmujących się demokracją w partiach politycznych. Wypełnia przy tym istotną lukę istniejącą w literaturze naukowej na temat przyczyn sięgnięcia po instrumenty demokracji bezpośredniej w partiach politycznych. Autorzy tomu podjęli się pierwszej tak systematycznej analizy prawyborów w kontekście wykraczającym poza USA i wyszli przy tym poza prostą rejestrację faktów. Wnioski, jakie przynosi recenzowany tom wnoszą przy tym pewne korekty do stanu wiedzy o prawyborach, co tym bardziej świadczy na korzyść tej pracy. Warto podkreślić przy tym również jej jasny i łatwy w odbiorze język.

Bibliografia

Kenig O., Cross W., Pruyers S., Rahat G. (2015). *Party Primaries: Towards a Definition and Typology*, „Representation”, 51(2), 147-160.